

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO PAPILDYMO
170³ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-1373

2022 m.

d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2022 m. kovo 28 d. sprendimo Nr. SV-S-436 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 5 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Pritarti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 170³ straipsniu įstatymo projektui Nr. XIVP-1373 (toliau – BK projektas), kuriuo Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK, arba baudžiamasis įstatymas) siekiama įtvirtinti baudžiamąją atsakomybę už karo propagandą, tačiau pasiūlyti Lietuvos Respublikos Seimui BK projektą tobulinti, atsižvelgiant į šias pastabas:

1. Teikiamu BK projektu siūloma kriminalizuoti karo propagandą, t. y. nustatyti baudžiamąją atsakomybę už viešą agresyvaus karo ar kitokio ginkluotos jėgos panaudojimo, pažeidžiančio pagrindinius tarptautinius teisės principus, skatinimą, rėmimą ar pritarimą jam. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne propaganda apibrėžiama kaip idėjų, teorijų skleidimas ir aiškinimas. BK projektu siūlomu BK 170³ straipsniu karo propaganda iš esmės apibrėžiama trimis alternatyviais nusikaltimo sudėties objektyviosios pusės požymiais – skatinimu, rėmimu ar pritarimu jiems. Tačiau ne visi šie BK projektu siūlomos karo propagandos sudėties objektyviosios pusės požymiai yra tiesiogiai susiję su tikruoju propagandos sąvokos turiniu. Skatinimas BK kontekste gali būti suvokiamas tiesiog kaip viena iš kurstymo formų (pavyzdžiui, pagal BK 250¹ straipsnį teroristinių nusikaltimų kurstymas suprantamas kaip viešas skatinimas ar kurstymas daryti teroristinius nusikaltimus <...>), o rėmimas – baudžiamajame įstatyme nebūdinga sąvoka, paprastai siejama su tam tikros materialinės pagalbos teikimu (pavyzdžiui, BK 170 ir 170¹ straipsniai). Tiek skatinimo, tiek rėmimo veiksmai nėra BK projektu siūlomos BK 170³ straipsnyje įtvirtintos nusikaltimo sudėties objektyviosios pusės požymiai, kurie galėtų būti tiesiogiai siejami su karo propaganda. BK projekto aiškinamajame rašte karo propaganda siejama su siekiu suformuoti teigiamą visuomenės nuomonę dėl agresijos pateisinimo, skleisti akivaizdžiai nepagrįstą klaidinamą informaciją ir pan., tačiau šie labiausiai karo propagandos turinį atspindintys požymiai BK projektu siūlomoje BK 170³ straipsnio dispozicijoje nėra minimi. Nepaisant to, kad BK projekto aiškinamajame rašte siūlomo BK 170³ straipsnio įtvirtinimo baudžiamajame įstatyme poreikis grindžiamas nepakankamu teisiniu reguliavimu, numatytu BK 170² straipsnyje, į BK 170³ straipsniu siūlomą karo propagandos sudėtį nėra įtraukti ir tokie nusikaltimo sudėties požymiai kaip neigimas ar šiurkštus menkinimas, kurie įtvirtinti minėtame BK 170² straipsnyje.

2. BK projektu siūlomame BK 170³ straipsnyje įtvirtinti objektyvieji nusikaltimo sudėties požymiai – skatinimo, rėmimo, pritarimo veiksmai – skiriasi ne tik turiniu, bet ir pavojingumo laipsniu. Viešas agresyvaus karo ar kitokio ginkluotos jėgos panaudojimo skatinimas (kurstymas) yra kur kas pavojingesnis nusikaltimas, pavyzdžiui, už pritarimą tokiems veiksams. Nepaisant to, BK projektu siūloma sankcija už karo propagandą nėra graduojama pagal padarytos veikos pavojingumą – už visas numatytas alternatyvias veikas, kurios pagal pavojingumo laipsnį skiriasi iš esmės, galima vienoda maksimali laisvės atėmimo iki dvejų metų bausmė.

3. BK projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad galiojantis teisinis reguliavimas (BK 170² straipsnis) apima situacijas, kai jau yra įvykdytas genocidas ar kiti nusikaltimai žmoniškumui arba karo nusikaltimai, pripažinti Lietuvos Respublikos ar Europos Sąjungos teisės aktais arba įsiteisėjusiais Lietuvos Respublikos ar tarptautinių teismų sprendimais. Tačiau toks teisinis reguliavimas, kaip yra nurodoma, neapima projekcijos į ateitį, t. y. atvejų, kai viešais pareiškimais ar kitaip skleidžiama propaganda siekiama suformuoti teigiamą visuomenės nuomonę dėl agresijos pateisinimo arba pateikiama akivaizdžiai nepagrįsta klaidinama informacija, netiesiogiai skatinamas ginkluotas konfliktas ir pan. Nepaisant tokių BK projekto aiškinamajame rašte išsakytų teiginių ir siekio numatyti baudžiamąją atsakomybę už veiksmus, susijusius, pavyzdžiui, su agresyviu karu, kuris dar nevyksta, bet gali vykti ateityje, BK projektu siūloma BK 170³ straipsnyje įtvirtinta karo propagandos sudėtis šio BK projekto aiškinamajame rašte įvardyto siekio neatspindi. Iš esmės BK 170³ straipsnio sudėties objektyviosios pusės požymiai labiau yra susiję ne su galimu ateityje, o su jau vykstančiu agresyviu karu ar kitokiu ginkluotos jėgos panaudojimu.

4. Lietuvos Respublikos Seime 2022 m. balandžio 19 d. priimtas Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 524 straipsnio pakeitimo įstatymas, kuriuo, kaip nurodyta Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 524 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1453(2) (toliau – ANK projektas) aiškinamajame rašte, siekiama užkirsti kelią karo propagandai – Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (toliau – ANK) numatyti administracinę atsakomybę už totalitarinių ar autoritarinių valstybių (režimų) naudojamus simbolius (pavyzdžiui, dvispalvė juoda oranžinė Georgijaus (Šv. Jurgio) juosta, raidės Z, V ar kt.), kurie naudojami vykdytai ar vykdomai karinei agresijai propaguoti (t. y. skleisti informaciją siekiant palaikymo, pritarimo). Atsižvelgiant į tai, kad ir BK projektu siekiama užkirsti kelią karo propagandai, kuri pagal BK projektą galėtų būti išreikšta, pavyzdžiui, agresyvaus karo rėmimu ar pritarimu jam naudojant ir tam tikrus simbolius, kurie minimi ANK projekto aiškinamajame rašte, nėra aišku, koks būtų BK projektu siūlomo BK 170³ straipsnio santykis su ANK 524 straipsniu.

5. BK projektu teikiamo BK 170³ straipsnio dispozicijoje siūloma įtvirtinti „agresyvaus karo“ ir „kitokio ginkluotos jėgos panaudojimo“ sąvokas. BK projekto aiškinamajame rašte nepateikiamos šių sąvokų apibrėžtys, tačiau nurodoma, kad tiek agresyvus karas, tiek kitoks neteisėtas ginkluotos jėgos panaudojimas yra laikomi sudedamosiomis platesnio agresijos reiškinio dalimis. Toks BK projektu teikiamas siūlymas sistemškai nederina su galiojančio baudžiamojo įstatymo sąvokomis ir stokoja teisinio aiškumo dėl dviejų priežasčių. Pirma, BK jau šiuo metu yra įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už agresiją (BK 110 straipsnis) ir tai yra atskira nusikaltimo sudėtis, pagal kurią baudžiamoji atsakomybė kyla tam, kas sukėlė agresiją prieš kitą valstybę ar jai vadovavo. Atsižvelgiant į tai, nėra aiškūs ne tik sąvokos „agresyvus karas“ apibrėžtis, bet ir „agresijos“ bei „agresyvaus karo“ sąvokų tarpusavio santykis. Antra, baudžiamajame įstatyme, be „agresijos“ sąvokos, šiuo metu taip pat vartojamos ir tokios sąvokos kaip „karas“ ar „ginkluotas konfliktas“ (pavyzdžiui, BK 101, 102, 103 ir 105 straipsniai), todėl nėra aiškus ir šių sąvokų santykis su BK projekte teikiamomis sąvokomis „agresyvus karas“ ir „kitoks ginkluotos jėgos panaudojimas“, kurios galiojančiame baudžiamajame įstatyme išvis nėra minimos. Siūlomo teisinio reguliavimo kontekste svarbi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina, kurioje ne kartą akcentuota, kad įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna (*inter alia*, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimas Nr. KT153-N13/2020), teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, negali būti dviprasmybių (*inter alia*, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03, Lietuvos Respublikos

Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas byloje Nr. 28/2009, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas Nr. KT152-N12/2020).

6. BK projektu teikiama baudžiamojo įstatymo papildymą BK 170³ straipsniu siūloma įtvirtinti BK XXV skyriuje, kuriame reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus asmens lygiateisiškumui ir sąžinės laisvei. BK projekto aiškinamajame rašte pateikiami argumentai naujo nusikaltimo – karo propagandos kriminalizavimo poreikiui pagrįsti. Vienas iš jų yra tai, kad galiojančios BK 170² straipsnio nuostatos nėra pakankamos, kovojant su karo propagandos reiškiniu. Dėl šios priežasties baudžiamąją atsakomybę už karo propagandą siūloma numatyti tame pačiame skyriuje, kuriame įtvirtintas ir BK 170² straipsnis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už viešą pritarimą tarptautiniams nusikaltimams, SSRS ar nacistinės Vokietijos nusikaltimams Lietuvos Respublikai ar jos gyventojams, jų neigimą ar šiurkštų menkinimą. Pažymėtina, kad šio nusikaltimo sudėtis skiriasi ne tik neigimo ar šiurkštaus menkinimo požymiais – kitoks yra ir galimas šio nusikaltimo padarymo būdas (užgaulus ar įžeidžiamas). Šie požymiai rodo, kad BK 170² straipsnyje įtvirtintu nusikaltimu, be kita ko, kėsiamasi ir į asmenų lygiateisiškumą bei sąžinės laisvę. Atsižvelgiant į tai ir įvertinus šio nutarimo 1 punkte pateiktus argumentus BK projekte siūlomoms BK 170³ straipsnyje vartojamoms sąvokoms pagrįsti, baudžiamoji atsakomybė už karo propagandą nepatenka į baudžiamojo įstatymo XXV skyriuje numatytą nusikalstamų veikų grupę.

Ministras Pirmininkas

Teisingumo ministras